

J. A. KOMENSKÉHO
SMUTNÝ HLAS

SMUTNÝ HLÁS

ZAPLAŠENÉHO HNĚVEM

BOŽÍM PASTÝŘE

K ROZPLAŠENÉMU, HYNOCÍMU

STÁDU, OSTATNÍ JIŽ RADY

DÁNÍM SE VŠEMI SE

ŽEHNAJÍCÍ.

PLÁČ JER. 4, v. 18.

PŘIBLÍŽILO SE SKONČENÍ NAŠE,

DOPLNILI SE DNOVÉ NAŠI,

PŘIŠLO SKONČENÍ NAŠE.

V AMSTERODÁMĚ, LÉTA 1660

AMOS 8, v. 2. 3. 7. 9. 10.

Přišel konec lidu mému, dí Bůh, nebudu již více promjjeti jemu. Protož kvíliti budou zpěvové chrámoví etc. Přisáhl Hospodin skrze důstojnost Jákobovu, že se nezapomenu na všechny skutky jejich. Anobrž způsobím to, že slunce zajde o poledni, a uvedu na zemi tmou v jasný den. A proměním svátky vaše v kvílení a všechny zpěvy vaše v naříkání; a bude na každých bedrách žíně a na každé hlavě lysina, a bude v zemi kvílení jako nad jednorozeným, a poslední věci její budou den hořkosti.

MICH. 7, v. 9.

zůřivost hospodinovu ponesu, neb sem proti němu hřešila; až se vždy zasadí o mou při a mne zastane

HLAS OSTATNÍ STRÁŽNÉHO

OD KONČIN ZEME VOLÁM NA VÁS, ROZPTYLENÉ stádce oveček Božích, já, k končinám země zahnaný, smutný, osamělý, osiřalý pastýř vás. Ach, uslyšíte-liž ještě které hlas můj? A já uslyším-liž ještě hlas kterých vás v tomto přestrašlivém strašlivých pohružek Božích, jimž sme nerozuměli, naplnění?

2. Po všecken čas posledního našeho rozptýlení přede čtyřmi léty, nemoha já vám přítomných služeb konáním k užítku býti, činiti sem nepomíjel, co mi možného bylo, modlením se za vás a ohlašováním se vám, některým někdy rukou svou, jiným společně odevřeným napomenutím a potěšováním (v předmluvě na bibličku a na vydané svaté zpěvy), až i napomáháním starání o poretování vás v bídě a nouzi; vše ještě v té pokorné k Bohu a dobrotě jeho naději, že se v spravedlivém proti nám a křesťanskému lidu zuření odhlíví a nám poslední tyto rány promine.

3. Ale poněvadž jiného posavad neviděti než mrákoty hněvu a obstupující nás odevšad strach věcí horších, nýbrž dokonalého již zkažení, nemohu než ještě jednou, a to na posledy, vám se ozvatí, ó milé v Bohu dítky. Propůjčtež mi ještě jednou ucha svého a hlas řečí mých ať jest přípuštěn k srdci vašemu pro rozžehnání se mé s vámi smutné zde na zemi, ale kteréž Pán, slitovník náš, obrátí v veselé společné vítání v vlasti věčné.

4. Ach, přemilé Boží dítky, soudíte-liž pak všechny, co se s námi děje? Jak zuřivě totiž i nad námi Pán splnil pohružky své: Bítí budu pastýře a rozprchnou se ovce stáda. Ach, bítí sme a zbití my, pastýři stáda vašeho, a vy, stádce naše, prchali ste, až ste se rozprchali! Obojí pak hynuli sme, až sme

zhynuli. Ach, což musí těžké býti provinění nás obojích, že na oboje tak vylil a bez přestání vylévá rozhněvání své věčný Pán!

5. Čtyřiceti let jest, jakž sme oplakávati začali Siona svého českého, sousedům v pošlapání vydaného, vždy se ještě ohlédající po spomožení, zda by je, a odkud, poslal Pán. Ale aj, neposílá posavad, nýbrž i na nás naplnil, co tam stojí: Čekej pokoje, a aj, nic dobrého! času uzdravení, a aj, hrůza!; a že sme co rok zpívati museli: Opět žeň pomínula, léto se dokonalo, my pak nejsme vyproštěni (Jer. 8, 15. 20.). Nyní pak jinou nám zpívá přesmutnou písničku: Přišel konec lidu mému, nebudu víc promíjeti jemu etc. (Am. 8, 2.)

6. Ach, což sme nevěděli a nevěřili, aby tak nezhojitedlná byla nemoc naše! (Jer. 10, 19. 20.) Aj, není lékařství ani lékaře, zhojena býti nemůž dcera lidu mého (Jer. 8, 22.). Již sekera k kořenům našim přiložena, již strom náš podfát, již se skácel, již na svrchku země trupel jeho leží, již se roubá, již se kosti naše rozletují až k ustům hrobovým (Mat. 3, 10. Žal. 141, 7.). Roztloukl nás jako nádobu hrnčířskou, kteráž nemůže býti opravena více (Jer. 19, 11.). Rozházal nás po krajinách, o nichž otcové naši neslychali (Jer. 16, 13.). Dal nás v posmýkání mezi národy, v pohanění a přísloví, v rozprávku a proklínání. A i tu posílá na nás meč, hlad a mor, dokudž bychom vyhlazeni nebyli (Jer. 24, v. 9. 10.). Běda nám, že sme hřešili! (Pl. 5, 16.)

7. Jeremiášův nad podvráceným a vyvráceným městem a lidem svým pláč ó nech jest již náš pláč, nebo podobné věci trpíme pro hříchy své. I náš-tě již Sion osaměl a osiřel (Pláč 1, v. 1.), nemá, kdo by ho potěšil (v. 2.), ani tu, kamž zahrání sme, nenalézáme odpočinutí, kteříž nás honí, dostihají nás v těsně

(v. 3.). Nepřátelé naši jsou hlavou, odpůrcům našim šťastně se vede (v. 5.). Těžce sme hřešili, protože jako nečistí odloučení jsme (v. 8.). Seslal z výsosti oheň do kostí našich, obrátil nás v pustinu (v. 13.). Vně nás meč na sirobu přivodí, v domě pak (kde kdo z nás jest) pouhá smrt (v. 20.). Sám Pán učiněn nám jest podobný nepříteli, sehlcuje nás, rozmnožuje v nás zármutek a bolest (kap. 2, v. 5.); hynou od slz oči naše, kormoutí se v nás vnitřnosti naše, vykydují se na zem játra naše (v. 11.). Nebo veliké jest jako moře potření naše, není, kdo by nás zhojil. (v. 13.) Jsme ti, kteříž okoušíme trápení od metly rozhněvání Božího (kap. 3, v. 1.); nebo nás zahnal a uvedl do tmy (v. 2.), obklíčiv nás přeodpornou hořkostí (v. 5.), krmí nás pelynkem a napájí žlučí (v. 15.), vrazil nás do popela (v. 16.). Obestřel se proti nám hněvem, stíhá nás, morduje a nešanuje (v. 43.). Rozvodnily se nad hlavy naše vody, protože říkáme: Jižť jest po nás. (v. 54.) Větší na nás trestání přišlo než na Sodomu, kteráž podvrácena jest pojednou a netrvaly tak při ní rány (kap. 4, v. 6.). Lépe se stalo zbitým nežli nám, kteříž hyneme hladem; oni zajisté zhynuli probodeni jsouce, naše pak trápení trvá (v. 9.). Všelijak Hospodin prchlivost svou na nás vypustil (v. 11.). Touláme se po ulicích světa a odpočinutí nenalézámé (v. 14.), zuřivost Hospodinova rozptýlila nás (v. 16.). Přiblížilo se skončení naše, doplnili se dnové naši (v. 18.).

8. Právěť tedy již nyní matka naše, Jednota církve české, říci může: Já jsem ten opuštěný Sion, kterýž Pán hustým oblakem prchlivostí své přikryl, shodiv slávu mou na zem (Pláč 2, 1.). Já ta vdova u Ezdráše, pro zahynutí syna svého kvílící (4. Ezdr. 9, a 10.). Já ta zarmoucená Noemi, kteráž sem v cizozemství manžela i synů svých pozbyla (Rut 1.). Já Maria, jejíž duši všecky meče pronikají (Luk. 2.). Já Ráchel, plačící synů svých a nedadoucí se potěšiti, proto že jich není (Mat. 2.). Já ona Te-

kuitská žena, jejíž synové se pohubili, a ostatních k smrti hledají (2. Sam. 14,5.). Já manželka Manue, rodící Samsony Boží, kteříž však od Filistýnských zlapáni a zmordováni jsou (Soud. 13, etc.). Nýbrž já ona matka sedmi synů, Machabejských mučedníků, po všech naposledy sama také umírající (3. Mach. 7, v. 41.).

9. Všecky jednoty církve české, na něž sme se byli ode dvou set let rozešli, zhasly; naše, světlem evangelium a řádů dobrých ještě svítiti světu žádostivá jsouci, hájila svícnu svého, opravovala lampy své, ale aj, i ta snažnost daremná! Proto že proti Hospodinu není rady, toho, co On boží, zadržeti nelze (Jer. 45, v. 4.). Hasnou předce lampy naše, upadá předce svícen náš! Předce i tato částka církve, poslouživši za svého věku vůli Boží (po dvě stě let), k usnutí svému se blíží.

10. Já sic, poslední ovčince toho vrátný, chtěl sem rozboření tomu vždy předce ještě (dle povinnosti své) ubrániti a místo pokácených sloupů jiné podstaviti, aby se mnou jedním nekleslo všecko, ale nechtělo býti. Ne tak, že nebylo koho (byloť ještě i v tom protřibení), ale že sme na ta místa přišli jako tam v Izraeli, kdež po odebrání silného a muže udatného, a soudce i proroka, mudrce i starce, a počestného i rádcí, i vtipného a výmluvného děti zůstaly; a sužoval v lidu jeden druhého a bližní bližního svého, zpurně se postavovalo dítě proti starci a chatrný proti vzácnému. Řeklo-li se pak komu: Máš oděv, buď knížetem naším a pád tento zdrž rukou svou, odpovídal: Nebudu já vázati těch ran etc. (Iza. 3, v. 1—7.)

11. Přistoupila některých mladších k Bohu a milosti jeho, nám synům Jednoty po předcích dané, nevděčnost, nedbajících o to, aby řádové dobří zůstali a potomkům odvedeni býti

mohli, nýbrž aby s námi starými došli a oni z jha kázně vypřáh-
nouce sobě volní býti mohli, o to mezi sebou rady skládali;
ačkoli jinou před oči barvu dávali, že by (prý) řízení nebylo
řádne, kdyby kromě synodního shromáždění bylo; tak pod
zámyslem řádu k upadku přivodíce řád. A nesoudíce, že neo-
byčejným řádem nyní s námi jda Pán, k nějakému také neo-
byčejnému postupování (když jen dobré a svaté jest) příčin
podával.

12. Já, před těmito již desíti lety vida zacházení a zcházení
naše, a že nás jiní v říši národové, sobě pokoj jednajíc, opustili,
a z téhož pokoje s celou vlastí naší vypustivše, v hrdle Anti-
kristu věčnými časy zanechali, psal sem Kšaft umírající matky,
Jednoty Br. Č., poklady své jiným jednotám a národům roz-
poroučející. Věděl sem sic, že žádný proto, že o svých věcech
pořízení učiní, neumírá; ale již vidím, že Boží vůle jest, aby
matka naše Kšaftu svého smrtí svou potvrdila, poněvadž (dle
Písma) kde kšaft jest, potřebí, aby k tomu smrt kšaftujícího
přistoupila, a teprv stálý bývá (Žid. 9, 16.).

13. My však ještě pozůstávající a na tu smrt matky své se
dívející budeme-liž tím, že se to podle vůle Boží děje, vymlu-
veni? Nikoli; poněvadž se toto pokladů milosti jinam přená-
šení proto děje, že jsme jich vděčni nebyli a vážiti sobě nechtěli.
I bude od nás vzato království Boží a dáno lidu činícímu užítky
jeho, dle svědectví Kristova (Mat. 21, v. 43.). U Ezdráše pak
takto mluví Pán: Cožť mám učiniti, Jákobe? Nechtěls poslou-
chati, Júdo! Obrátím se k jiným národům a dám jim jméno
své, aby ostříhali nařízení mých. Poněvadž ste mne opustili,
i já opustím vás; když žádati budete milosrdenství, nesmiluji
se etc. Ačkoli ne mne ste opustili, ale sami sebe, praví Pán.
Ješto, zdaliž sem já vás neprosíval jako otec synů, abyste byli

lidem mým? Protož dům váš opuštěn bude, házeti vámi budu jako vítr stéblem, a dědictví vaše dám lidu přicházejícímu etc. (4. Ezdr. 1.)

14. Že pak to, co se s námi děje, nejen prosté nás opuštění, ale také těžkých ran na nás puštění a jimi přebolestné nás bití jest, tím více plačte a kvělte všickni, kdož jste hřichy svými hořkého tohoto kalichu hrůz a bolestí matce své nalévati pomáhali. A nemyslte, že by toto můj k vám hlas byl, aneb lidský, Boží jest; poslyšte. Zpronevěřili mi se, protož sem opustil dům svůj, zavrhl sem dědictví své; to, což velice milovala duše má, dal sem v ruce nepřátel jeho (Jer. 12, v. 7.). Všecko bude v poušť, proto že není, kdo by to v srdci skládal (v. 11, 12, 13.). A opět: Proč křičíš nad svým potřením, že tak těžká jest bolest tvá? Poněvadž pro mnohou nepravost tvou a nezčíslné hřichy tvé tobě to činím (Jer. 30, v. 15.).

15. A nemysli žádný, že snad jiní hřešili, ne ty; aneb otcové naši, ne my; příkladem oněch slepců, řfkajících: otcové jedli trpký hrozen, a zubové synů laskominy mají. Netrpí takové převrácenosti Pán, ale se očišťuje, že žádný z lidí pro cizí vinu netrpí, ale pro svou (Ezech. 18, 2.). Lépe tedy s Danielem a tehdejší církví sprostně vyznávati: Hřešili sme, převráceně sme činili, bezbožnosti sme páchali etc. Tobě, Pane, náleží spravedlnost, nám pak zahanbení tváře (Dan. 9, v. 5. 6. 7.).

16. Aniž mysliti, že snad někdejší jen staří výstupkové naši ještě se vytrestávají; jakoby tak nesmířlivý byl Pán B., ani přestávajícím již hřešiti promíjeti nechťje. (Nebo by tak nová slepota novým rouháním se pronášela.) Noví, noví hřichové nové pokuty, a nepřestávání vin nepřestávání ran s sebou nesou. Jakýchž opět osvědčování plná jsou Písma, že, když se

lidé pod kázní předce nenapравují, Pán Bůh bítí donucen bývá i dobití (Ezech. 6, v. 9.). Nadarmo sem bít syny vaše, dí Bůh, kázně mé nepřijali (Jer. 2, 30.). Obrátili ste se mi v trůsky (Ez. 22, v. 19. etc.) a aj, já přeháněje pruboval sem vás, trůsky však vaše neodešly od vás (Jer. 9, v. 7.) etc.

17. Na svědomí vaše se odvolávám, ó vy posavad rozptýlené stádce naše! Přihlédněte k sobě právě a na všechny cesty své u vyhnanství tom svém rozpomeňte se právě. Nezaměstknávali-li ste i tu Boha hříchy svými (Iz. 43, 24.) a nekormoutili nás, služebníků jeho, že sme povinnosti své často s stýskáním konávati museli, ačkoli sme, že to vám s užitkem nebude, osvědčovali (Žid. 13, v. 17.). Zdaž ste někteří v rozptýlení svém lépeji sobě než Izraelští v svém počínali? tak jména svatosti Hospodinovy (pro kteréž že trpíte, chlubívali ste se) poškvřňující, až i říkali o vás: Toto-liž jsou lid Hospodinů, kteříž z země jeho vyšli? (Ezech. 36, v. 20.)

18. Svědkem jest Hospodin proti vám a svědkové jsme my, služebníci jeho, kteříž sme vám mluvívati, ale vy ste neposlušali; napomínali sme a vy ste nečinili; prosili sme a vy ste nedbali. Vynášeli sme vám z pokladů (ne našich, než Božích) staré i nové věci (Mat. 13, v. 52.), ale ste jak starých tak nových sobě nevážili. Summou, pískali sme vám a neskákali ste; naříkali sme a neplakali ste (Mat. 11, v. 17.).

19. Budete také sami proti sobě svědkové, jedni proti druhým, jak ste jedni druhé závistí, nenávisť, pomluvami, forteli, utisky trápívali a nepřikladným životem pohoršovali. Jsouť mezi vámi posavad z zarputilých nejzarputilejší, chodící jako utrhač, napraviti se nedadoucí jako ocel a železo (Jer. 6, v. 28.). O nichž se to též říci může, co tam Pán Bůh: Zprahly měchy,

olovo od ohně zmizelo ; nadarmo přepaloval zlatník, nebo zlé není odděleno. Stříbro falešné jste, zavrhl vás Hospodin (Jer. 6, v. 29. 30.).

20. Ale co ? Sami vy vinni jste ? My pastýři ode všeho čisti ? Všickni zbloudili, dí Bůh, kněz i prorok (Iz. 28, v. 7.). Lid můj jest jako ovce hynoucí, pastýři působí, aby bloudily (Jer. 50, v. 6.). Není-liž i nyní tak ? Ne ti-liž sami, kteříž lid Boží vodí, svodí ? Což se vymlouvati ? Snad jsme i my nebyli praví Timoteové, ne svého, než toho jen, co Kristovo jest, hledající (Fil. 2, v. 20.), Pavlové a Silvánové, nejen evangelium Boží, ale i ty duše své vám dávati žádostiví (1 Tes. 2, v. 8.). Hlas Boží jest : Zlořečený, kdo dílo Boží dělá lstivě (Jer. 48, v. 10.). Dílo pak Boží jest, abychom věřili v toho, kteréhož nám poslal (Jan 6, v. 29.), a komu poručeno, dílo kazatele aby konal (2 Tim. 4, v. 5.). Co div tedy, jestliže sme my díla Božího právě nekonali a vy ani toho právě nepřijímali, že Bůh na oboje nás toto již zlořečenství pustil ?

21. Nebude rady než pokořiti se pod mocnou ruku Boží. Ale jak pokořiti ? Slovy ? Pošmourností tváře jako Achab ? Nic, srdcem a skutkem. Ach, každý s Pavlem říkej : Já jsem z hříšníků první (1 Timot. 1, v. 15.). A s Davidem : Já sem hřešil, nechať jest ruka tvá proti mně a proti domu otce mého (1 Chron. 21, v. 17.). Nýbrž s Jonášem : Já jsem příčinou té bouře, mne vezměte a uvrzte do moře (Jon. 1, v. 12.).

22. Vyznávejme tedy provinění svá z obojí strany ! A k Bohu volajícímu : Jen toliko poznej nepravost svou (Jer. 3, v. 13.), ítem : Navraťte se, synové zpuřní (v. 14.), společně se ozývejme : Ó Hospodine, poněvadž nepravosti naše svědčí proti nám, slituj se etc. (Jer. 14, v. 7.)

23. Já se všechněm vám před obličejem Božím vyznávám, že v uvažování bíd těchto srdce mé často ve mně se rozplývá, tak že duši svou vylévám, říkáje: Kams se podělo, plesání mé? Kde ste, někdejší zpěvové moji? (Žal. 42.) Zavěsilas mi se na vrbách, citaro má (Žal. 137, v. 2.). Kvílení jest zpěv můj, a lkání ustavičné, ve dne v noci, plesání mé, když slyším jako hlas rodičky svírající se etc. (Jer. 4, 31.)

24. Což mám dále již sobě neb vám říci? Kristus svým řekl: Ještě na malý čas světlo s vámi jest; dokud máte světlo, chodte v světle, ať vás tmy nezachvátí (Jan 12, v. 35.). Ale já toho vám říci nemohu, proto že slunce naše již zašlo, světlo naše již zhaslo a dohašuje. Což činiti budeme, když na nás temnosti dokonale přikvácí?

25. Dí-li kdo: Posaváds nás jinak těšival; již sám naději odmítáš? Trošty těmi jak sme zavedeni! Odp.: Slyším taková reptání, ale ptám se předně, kdo ze všech nás tak moudrý byl, aby všechněm Božím metlám vyhnouti trefil? Ti, kteříž ani starým ani novým Božím troštům nevěřili, aneb hned z místa v zemské vlasti zůstali, aneb vyšedše a spomožení pojednou nespatrivě, vrátili se zase; a tím co získali? I to, že duše a svědomí svá zavedli a někteří hned pomst Božích pocítili. Někteří z nás nechtěli do Uher neb do Polska, bezpečněji se jim zdálo v Němcích zůstati; a jsou-liž zachováni? Nenašel-liž nás všech a pod kázeň svou nespořádal-liž nás? I tu, kdež nás největší houf byl a my sobě (myslíc, že sme právě Pellu našli) nejbezpečněji počínali, aj, i tu nás našel a podvrátil, proto že sme jiných lepší nebyli.

26. Díte-li: I tu sme trošty těmi svedeni, že sme se jinak nepatřili, odpovím z Písma: U Boha jest rada i rozumnost; jeho

jest i ten, kterýž bloudí, i ten, kterýž v blud uvodí (Job 12, v. 16.). Když zajisté Bůh trestati chce, pustí ducha bludu i na rádce i soudce (v. 17.), by i skrze samého satana bylo, jakž na Achaba bylo (1 Král. 22.), tak že předce i tu jen na Boha přední ohled každý míti musí. A však bývá, že i pravdivými Božími řečmi, zle ujatými, lidé svedeni bývají; jakž Jeremiáš dí: Ach, panovníče Hospodine, velices podvedl lid tento i Jeruzalém, říkáje: Pokoj míti budete (kap. 4, v. 10.). Ne že by Pán Bůh jim nekajícím pokoj sliboval, ale že oni, za kající sebe pokládajíce, sliby Božími (jinak pravdivými) sami sebe svedli. Což přihodilo-li se i nám, sobě, ne Bohu aneb jeho sluhám vinu dávejme.

27. Ale příčina se dáva o té věci, kterouž někteří z vás za svod mají, nětco promluvíti a jako i z toho Bohu a vám počet učiniti. Zním se k tomu, že nejen na to, co Bůh za starodávna mluvíval a činíval, rád pozor dávám, věda, že i k nám všecko svým způsobem patří, ale i na nynější jeho skutky, činy a jakákoli navěští, věda, že Pán Bůh náš vždycky tentýž jest a nemění se. A ač strany týchž skutků jeho a pozoru na ně v nás omyl bývá, já však tuto sem se na tu stranu klonil, že podvodu není, proto že cokoli Pán Bůh skrze staré pravdivé proroky lidem přednášeti dal, to též sem tuto viděl a ne jiné.

28. A to což jest? Troje toto:

I. Žehráni na hříchy světa, zvláště v ty časy, když jim zřízení v církvi služebníci a kněží bráníti neb nechťi pro nedbalství, neb neumějí pro hloupost, neb nemohou pro úřadu sobě od tyranů zastavení.

II. Zvěstování pokut a ran pro hříchy takové se valících, nebude-li pokání, a jaké i odkud rány přijíti mají.

III. Milost zase kajícím, aneb aspoň, po přejití zůřivé kázně, ostatkům.

Čti, kdo chceš, všechny proroky izraelské, u každého to tre najdeš. Čti nynější podobná Boží návěští (lidí těch, kteříž obzvláštním pužením něco podobného mimo vůli svou a nad vtíp svůj mluvili neb psali, a v knize „Světlo ve tmě“ obsaženy jsou), podobné věci uhlédáš.

29. Jestliže co částečně, strany osob některých neb krajin a zemí, chybovatí se zdá, na to nám Pán Bůh u proroka dal reguli: že ne všecko, co Bůh prohlásiti dá, tak skutečně bývá, a proč nebývá. (Nahlédni do Jerem. kap. 18. a uzřiš.) Protož u mne toho něčeho nesplnění tak mnohoplatnosti míti nemohlo jako věc hlavní, neproměnně stojící i v těchto všech nových jménem Božím vynešených řečech:

I. Že nynější svět, ačkoli se jménem křesťanským přiodívá, tak jest porušený jako první svět, jako Sodoma, jako Egypt za Faraona, jako falešný onen Jeruzalém, jako Babylon.

II. Že rány Boží ne menší přijdou, jako tam přišly.

III. Že za tím prchlivostí vylitím a světa bezbožníků podvrácením ještě se zase milosrdenství Boží vyskytne a církev jeho po svém žalostném přetřibení znovu jako ráj Boží zkvetne.

30. Cemuž věřil-li sem já a kdokoli z vás, milí, i jiných křesťanů, tak pravdivě se nemýlí, jak pravdivě ty věci v věčně nepohnutém Božím Slovu základ svůj mají. V tom toliko býti můž, a bývá, omyl, že my lidé mezi časem a časem, věcí a věcí ne vždycky rozeznati umíme. A že přílišnou dobrých jen věcí chtivostí na to jen, co se slibuje, a ne na to, co se hrozí, pozor dávající, onono jen lapáme; a když pak věci jináč, než sme je uchytili, jdou, mateme se, motáme, rmoutíme, pochybujeme.

31. I my tedy jestliže sme se tu v čem mýlili a neb ještě mýlíme, ne Bůh nám vinen, ale my sami. Hloupý náš rozum (řeči

Boží sobě jinak, než mínění jest, vykládající) za falešného nám proroka stojí. Jako to, že sme my posavád jen dobrých zaslíbených věcí čekali, ty pak předjíti mající přestrašlivé hněvu vichřice mírněji sobě vykládali, myslíc, že ty tak těžké pokuty Pán Bůh nám i nepřátelům promine; On pak že nepromine, již rozumíme, k čemu se chýlí, vidouce.

32. Summa o tom mluvení k tomuto dvěmu se zblhá. Předně, že zpozdilost naši při věcech a soudech svých snéstí může Pán, k zumyslným pak převrácencům tak mluví: Vizte, potupníci, a podivte se a na nic přídte; nebo já dílo dělám za dnů vašich, jemuž neuvěříte, byť vám kdo i vypravoval (Abak. 1, 5. Skut. 13, 41.). Druhé, přijde k tomu, že se pravdomluvnost Boží a to, že všeliký člověk lhář jest (Řím. 3, v. 4.), nejen převráceným potupníkům, ale i upřímným, neuměle však skutky a řeči Boží vykládajícím, skutkem teprva samým ukázati musí podle Božího promluvení: Tehdáž tomu porozumíte (Jerem. 30, v. 24.).

33. Protož já všech vás, kdož jste upřímní Boží ctitelé, prosím a ještě jednou a naposledy již prosím, nebuďte skutků Božích potupníci, ani kvapní k soudu činění o té věci, při níž tak snadný jest omyl, že i nejmoudřejší a neinábožnější tak těžce tu padají, jakž na kněžích a biskupích židovských (proroků, Krista, apoštolů morděřích) viděti. Lépe soudu nečiníti, nežli zle činíti a starých proroků hroby bíliti, nové pak mordovati a tak vždycky míru otců svých doplňovati.

34. Naposledy však, umínil-li sobě kdo nových návštěví Božích (pro zblhající se při tom nejistotu) nedbatí, aspoň k starým Božím pohrůžkám a slibům a k tomu, co vedle toho pravice Boží podnes dělá, očí a uší svých nezacpávejte, nýbrž hlav

svých pozdvihujíc a co se s světem děje, uvažujíc, jak veřejný již hněvu Božího oheň všecy křesťanské národy zachvacuje, a jakoby všecko sehlítí chtěl, tak se rozmáhá, co a proč se to děje, sudťe.

35. Jmenovitě že, poněvadž od domu svého soud začínaje Dán, nás napřed před očima národů bil, aby se cizím příkladem káli a moudřeji sobě počínali, oni pak nic toho nevšimali. Volal na národy země přerozličně, ale oni nepozorovali; i zázračně, ale nevěřili; dáváje i čas ku pokání (jako oněm sedmi církvím v Zjevení), ale nadarmo; bil i menšími ranami, ale se neobrátili (Ámos 4.). Již tehdy že sáhl k metle hubící, spouštěje Egyptské s Egyptskými, aby bojoval přítel proti příteli a království proti království (Iz. 19, v. 2.). I jest nepokoj veliký mezi všemi obyvateli země, tak že šlapá národ po národu a město po městu, proto že všecy Bůh kormoutí všelikými uzkostmi (2 Par. 15, v. 5, 6.).

36. Což proč se děje, proč Bůh od lidu svého (křesťanského) pokoj odjal a dobrotivost i slitování (Jer. 16, 5.), chcete-li věděti, zpytujte Písma. A vyrozumíte, že rozvodnilí všudy hříchové příčinu dali, aby Bůh nečistotu dcer Sionských smýti a krev Jeruzaléma svého spláknouti musel (Iz. 4, v. 4.). Všecka všech starých proroků naříkání na nás nyní jdou, že lid ten, kterýž lidem Božím býti chce (evangelíci i ne evangelíci), polámali jho, roztrhali svazky (Jer. 5, v. 5.), hůře činíc než pohané (2 Par. 33, v. 9.). Není spravedlivého, není upřímého, všickni se na to vydali, aby zle činili oběma rukama; kníže, kněz, soudce a kdokoli nejznamenitější převrácenost mluví a páší a tak ji v hromadu pletou (Mich. 7, etc.)

37. Protož aj, vicher Hospodinů s prchlivostí vychází, vicher

trvající nad hlavou nešlechetných. Neodvrátí se prchlivost hněvu Hospodínova, dokavadž nevykoná umyslu srdce svého (Jer. 30, 23.). Aj, Hospodin vyprázdní zemi a učiní pustou; promění způsob její a rozptýlí obyvatele její (Iz. 24, v. 1.). Náramně vyprázdněna bude země (v. 3.), kvůliť bude a padne okršlek země, zemdlejší vysocí národové (v. 4.), proto že i ta země poškrvněna jest pod obyvateli svými (v. 5.). Prokletí zžije zemi, vyplnění budou obyvatelé její, pozůstane lidí maličko (v. 6. etc.). Aj, strach a jáma a osídlo na vás, obyvatelé země! (v. 17.) Kdo uteče před pověstí strachu, upadne do jámy; a kdo vyleze z jámy, uvázne v osídle; nebo průduchové z výsosti odevříni budou a základové země se zatřesou (v. 18.). Polámáním poláme se země, rozpadnutím rozpadne se, třesením velikým (v. 19.) motaje motají se bude, protože na ni těžce dolehne nepravost její (v. 20.). A co víc kde toho ve všech prorocích, trefující se na naše podobně bezbožné a bezuzdné časy! Což sobě sami připomínati, čistí, rozvažovati a k srdci bráti můžete, a abyšte to všickni činili, napomínám a prosím.

38. My pak v takové tyto časy, plné bouření a boření, což činiti budeme, povede-li Hospodin při svou proti lidu svému ohněm a mečem? (Am. 7, v. 4. Mich. 6, v. 2.) Vejde-li v soud se všelikým tělem pro vydání bezbožníků pod meč (Jer. 25, v. 31.), nýbrž pro vyplnění spravedlivého i bezbožného? (Ez. 21, v. 3.) Odevře-li poklad svůj a vynese nástroje hněvu svého? (Jer. 50, v. 25.) A půjde-li bída z národu na národ a vichřice strhlá od končin země (Jer. 25, v. 32.), a bude-li se provolávati potření za potřením a plénění jedné země za druhou (Jer. 4, v. 20.), co, pravím, tu činiti?

39. Já, co za radu pro sebe i vás u Boha svého najdu (nebo ji tam, ne jinde, hledati musíme), tu sobě i vám před oči pře-

destru. Poslechněte posledního mého vás poučování. Osmeru pak nalézám radu:

- I. nelekati se až do choulostivosti a zoufání,
- II. ustupovati do skryší,
- III. potěšení hledati u Boha v jeho Slovu,
- IV. volati vroucně k Bohu o ochranu,
- V. doufati silně,
- VI. hotovu však býti k životu i smrti,
- VII. a pak se strojíti opouštěním všech v světě věcí a žehnáním se společným,
- VIII. a umíratí s potěšením vítězně.

40. O nelekání se takto mluví Bůh: Vyjděte, lidé můj, a vysvobodť jedenkaždý duši svou od prchlivosti hněvu. A nebuďte choulostivého srdce, aniž se bojte pověsti, kteráž slyšána bude roku tohoto i druhého, [když přijde pověst] a ukrutenství v zemi a pán na pána (Jer. 51, v. 45. 46.). Nemíni, abychom špalci byli, hněvu ani ran necítící, ale abychom rozumně, co se děje, soudíc, Pána Boha posvěcovali v srdcích svých (Iz. 8, v. 13.). Můžeme tedy, když Bůh spravedlivými soudy svými bezbožných svět zatopuje, Sodomu podvrací, Jericho obořuje, Babylon hřmotem národů dobývá etc., nejinak na to hleděti, než že Pán jde, aby soudil zemi (Žal. 96, v. 13.); jež předchází oheň všecko zžírající, a vůkol něho vichřice náramná (Žal. 50, v. 3.). A však, poněvadž to náš Pán jest, nelekati se toho přílišně, byť se i země podvracela a hory padaly do prostřed moře etc. (Žal. 46.)

41. Co se tkne skryší a do nich utfkání, tato jest o tom samého Boha rada: Ej, lidé můj, vejdi do pokojů svých a zavři za sebou dvěře; schovej se na maličkou chvílku, dokudž nepřejde hněv. Nebo aj, Hospodin běře se z místa svého, aby navští-

vil nepravost na obyvatelích země (Iz. 26, v. 20.). Kdo před Bohem utíkatí chce (jako Jonáš), neuteče, protože není kam se podíti (Žal. 139, v. 7., Am. 9, v. 1.). Ale kdo před lidskou vzteklostí neutíká, moha, pokouší Boha.

42. A protož, valí-li se na zlý svět vody potopy, ustupujte, Noemové, do korábu, jaký komu ukáže Pán. Valí-li se na Sodomu oheň a síra, utíkejte, Lotové, k ukázaným sobě horám aneb sobě nějaké vyproste Segor, kteréž by pro vás zachováno bylo. Valí-li se Faraó jaký s vojsky svými, utíkejte na poušť; a pakli dostíhá a vy nic než před sebou moře a po stranách příkré skály vidíte, volejte k Hospodinu, kterýž i v bezcestí cestu najíti, propast rozetna, může.

43. Chce-li komu Pán podzemní skryši ukázati, hrob, i to za milost přijma, ubírej se do toho svého pokojíčka s potěšením; jakž Pán Bůh nejednou svatým svým činíval, třeba mečem je zachvátě, aby dalšího zlého neviděli, jakž se pobožnému králi Joziášovi stalo (2. Král. 22, v. 20.); protože v takový čas žádostivější bývá smrt nežli život (Jer. 8, v. 3.) a volno s Eliášem volati: Dostíť jest, ó Hospodine, vezmi duši mou (1. Král. 19, 4.).

44. Potěšení u Boha v Slovu jeho že hledati potřeba v čas tak zlý, namítá David, pravě: Kdyby zákon tvůj, Hospodine, nebyl potěšení mé, já bych zahynul v trápení svém (Žalm 119, v. 92.). A v žalmu 46. praví se, že byť se země podvracela a hory sebou házely do prostřed moře etc., město však Boží potokem a prameny jeho se obveseluje.

45. Budtež tedy napomenutí, moji milí, po jakýchkoli skryších rozlezlí, nade všechny jiné časy pilnu býti čtení a zpytování Písem S. pro vyrozumění, co se to děje a na jaký cíl to všecko

vyjítí musí. Že jmenovitě toto jsou ti předpovídání časové, v nichž se vylévání sedmi koflíků posledních ran Božích děje (Zjev. 15, v. 1.), a časové poslední veliké žně, proto že dozrála země, aby požata byla (Zj. 14, v. 15.), a časové velikého soužení, jakéhož nebylo od počátku stvoření, jakž mluví, tyto časy předpovídaje, Pán (Marc. 13, v. 19.); časové totiž, v nichž nynější křesťanstvo, falešný Nového Zákona Jeruzalém, ukřižovavše znovu Krista svého, vzbudili proti sobě hněv Boží, tak že Vespaziánové od Boha vyslaní jdou k vyvrácení jeho. Summou, že poslední to ještě jednou pohnutí nebem i zemí jest, aby přišli k žádoucímu národům všickni národové (Ag. 2, v. 7.).

46. Modliteb vroucích s postem že v časy takové k odvrácení hněvu potřeba, o tom v Písmě plno jest i rozkazů i příkladů. Protož pobožně otcové naši hned v začátku vyhnanství našeho modlitby s postem každého pátečního dne nařídili. Čehož poněvadž jisté jest, že mnozí neostříhali a hněvu Božího i tím způsobem krotiti sobě nepomáhali, aj, já paběrek, sobě i vám, paběrkům, ustavičný již půst a modlitby vyhlašuji! Zda by snad ještě, zda by ještě odhliviti se chtěla zůřivost Boží. Vizte, čtěte, uvažujte, k srdci připouštějte, co o tom tytýž v Slovu svém nařizuje Pán B.; a co to jest (Levit. 23, v. 29.): všeliká duše, kteráž by se neponižovala, vyhlazena bude; a kterak nivivský král s svými valící se již podvrácení od sebe odvrátili (Jon. 3.).

47. Volej tedy i z vás každý k Bohu, a však doufánlivě, chytě se jako Jákob Boha a s ním zápaseje a jeho nepouštěje, až by vyslyšel a pomohl. Na to zajisté jde zaslíbení Boží: Vzývej mne v den soužení a já tebe vytrhnu (Žal. 50, v. 15.). Aniž koho pohrůžka Boží rozpakuj: Byť i volali ke mně, nevyslyším (Jer. 11, v. 11.), byť se i postili, nevzhlednu, ale mečem, hladem, morem

dokonce je zhubím (v. 12. 14.). To zajisté ne o dítkách svých, ze mdloby padajících, ale o z úmysla bezbožných mluví; jimž nemůže-li přimlouvou svou Mojžíš neb Samuel pomoci (Jer. 15, v. 1.), svou však aspoň duši vytrhne každý vroucí modlitebník (Ezech. 14, v. 14.).

48. Protož slyšte i vy, milí mojí: Aj, dnové trápení jsou, z nichžto však vysvobodí vás Pán. Nebojte se ani pochybujte, nebo Bůh, vůdce váš jest (4 Ezdr. 16, v. 75.). Přejde-li vám i nyní ještě utíkatí, doufejte, že oblak obrany jeho před vámi a za vámi půjde, jako když lid svůj z Egypta vedl; a že anjel Hospodinův půjde s vámi popouští, jako s Eliášem, až na horu Boží Oreb, kdež nějakou pro vás jeskyni najde Pán. (1 Král. 19, v. 8. 9.).

49. Pakli koho i v jeskyni vyšpehujíce obklíčí, jako Davida Saul, i tu nezoufati, ale ku Pánu volati, kterýž nějaké Filistýnské po zadu na Saule pustiti vždycky moc má. Aneb přišel-li by kdo do zajetí, mocen jest Bůh nějakého nastrojiti Ábrahama, kterýž by Lota zase vysvobodil. A dostal-li by se Samson v ruce nepřátel, kteříž jej zemdlic sváží a oslepí, mocen jest Bůh ještě mu navrátiti sílu, aby umíraje více nepřátel zbil, nežli živ jsa.

50. Nýbrž byť kdo s neposlušným Jonášem do zbouřeného moře hněvu byl uvržen, ani tam nezoufej, z břicha hrobu volej a Pán mocen jest i odtud tebe na nějaký břeh navrátiti bez škody. Aneb byl-li by do rozpálené peci uvržen, i tam naděje tratiti netřeba pro přítomnou moc Pána toho, kterýž i plamen ochlazovati a tak dobře skrze oheň jako skrze vodu, koho chce, bez úrazu provésti může a umí.

51. Ale zase byla-li by Pána života i smrti vůle jinak (že by totiž, stálostí naší a mučednictvím oslaven býti chtěje, tonouti nás, až bychme utonuli, a hořeti, až bychme shořeli, a podvracet se, až bychom podvráceni byli, [nechatí] chtěl), tu již resignací, t. odvolení aneb vlastní vůle odložení a na všecku samou celou vůli Boží se oddání potřebí. Příkladem Davida, kterýž utíkáje řekl: Nalezl-li sem milost před očima Hospodinovými, přivede mne zase; pakli dí: nelíbíš mi se, aj, teď sem, nech mi učiní, což se líbí jemu (2 Sam. 15, v. 25.). A samého Božího Syna, kterýž na tvář padaje volal: Možné-li, Otče, nechať odejde kalich tento ode mne! a však ne jakž já chci, ale jak ty chceš (Mat. 26, v. 39.).

52. To jest poslední má, nejlepší a vám všechněm, přátelé Boží, nejužitečnější rada: pustiti se na ruce Boží, u něhož jakáž velebnost, takověž i milosrdenství jest (Sir. 2, 21.). Sic co platno kroutiti se? Nevykroutíme se jistotně, jako až posavád. Boží vůle dítí se musí, ne naše; již tedy proč se ne poddávati dobrovolně raději, nežli bezděky? *Malus miles est, qui imperatore gemens sequitur*, dí latinský mudřec. (Zlý prý jest voják, který za vůdcím svým s pláčem jde.)

53. Nebuďme, nejmilejší, ó nebuďme ukrutnější duši své než tělu svému; a když lékařů zkušenému zdraví své svěřujeme a i tehdaž, když hořké traňky dává, důvěrně z ruky jeho přijímáme, přijímejmež ovšem z ruky nebeského lékaře! Vědouce, že se nám nic zlého státi (ani vlas jeden z hlavy vzat býti) nemůž mimo vůli jeho; cokoli tedy dopustí, že toliko z moudré rady a úsudku jeho dopuštěno bude, vezme.

54. A poněvadž slyšíme, že Pán neléčí, kromě raněných, a neobživuje, kromě zabitých, z pekla nevyvodí, kromě do pekla

uvedených (1. Sam. 2.), ach, povolni mu budme, a chce-li nás nejprv poraněné, zbité, do pekla uvržené míti, nechme, ať se vůle jeho děje; očekávajíc hned za tím neomylně, zde neb věčně, zhojení, obživení, do nebe uvedení.

55. Sám Pán náš, smrt přebolestnou, potupnou, zlořečenou podniknouti maje, to za potěšení měl, že zrno pšeničné, neumře-li, samo zůstane, pakli umře, užitek hojný přinese (žeň totiž hojnou; Jan 12, v. 24. Jakož vyšloť nám z jeho ran zdraví, z jeho smrti život, z jeho pekla nebe a spasení etc.) I pročež bychom tedy my, zrnečka také Božíjsouce, také dle vůle Boží umíratí neměli? Má-liť krev mučedlníků Božích, i naše, semenem církve býti, k rozmnožení i skrze to časem svým ctitelů Božích, ach, rozsívejmež s pláčem to drahé símě, abychom s plesáním snášeli snopky své. (Žal. 126, v. 6.).

56. A proč bychom nesnesitedlně bolestili, jestliže i sama naše matka, Jednota, v těle (podle zevnitřností svých) umírá, aby v duchu (podle moci působící v nás vzkříšení a život k slávě Boží) ožila? Nekvělme. Matka, církev, rodička milých Božích dítek, vždycky sic předešlých časů těžce ku porodu pracovala (rodíc Jozefy, pány Egypta), nikdy však tíže jako naposledy, s dokonáním při tom života svého. Ale těšme se, že těžkým tímto porodem vyjde Benjamin, syn pravice (1. Mojž. 35, v. 16.).

57. Že se tedy království země a mezi jinými naše vlast boří, a církve národů, i mezi nimi Jednota naše, padají, neděsme se; protože ten to dělá, kterýž moc má a kterýž jest moudrý, ví, co činí. Víme zajisté, že žádný moudrý hospodář domu sobě neboří, leč nový stavěti strojí; aniž boří do gruntu, kromě když všekonové míti chce z gruntu. Doufejme tedy, že ten, kterýž řekl; Aj,

já nové činím všecko (Zjev. 21, v. 5.), ví, proč starého trpěti nechce. Nebokdyždí: nové, pokládá první za vetché; co pak větší a schází, blízké jest zahynutí (Žid. 8, 13.). A poněvadž dílo Boží v ohni ostojí, lidské toliko shoří (1. Kor. 3, 15.), nech shoří, co shořeti má, aby zůstalo, co zůstati má. Nemůž zajisté dílo stavení lidského trpíno býti na tom místě, kdež se Nejvyššího město ukazovati začíná, dí anjel (4. Ezdr. 10, v. 54.).

58. Jen my tedy, cele se na to zpustíc, že Bůh ví, co činí, nechme, nech boří a plení, co se mu nelíbí, aby zase vzdělal a štípil, co se mu líbí. Nebo že na to jdou myšlení jeho, kdykoli svět ohněm soudů svých přehání, plno jest o tom v Písmě S. svědectví. Přečtete sobě aspoň zatím z Izaiáše kap. 1, 25 etc. a kap. 4, a kap. 19, v. 22 (Bíti bude Hospodin Egypt, aby uzdravil; nebo obrátí se k Hospodinu a on jej vyslyší a uzdraví), a kap. 25, a tak ve všech prorocích.

59. Děj se tedy co děj, doufejte, že Pán těch věcí darmo nečiní, ale něco velikého pod tím leží. Umí On na Ezechiáše smrti šíp pustiti, a však smrt zase zahnatí. Umí na Jairovu dcerku i smrt dopustiti, ale hned zase té hodiny vzkřísiti. Umí mládence v Naim až k hrobu dáti vynésti, a však hrobu nedojda k životu navrátiti. Umí i Lazara čtyry již dny v hrobě ležícího a hnijícího vyvolati. Umí nad to výš shnilé již a po polích rozházené Izraelitů kosti shromáždití, spojití, svázati, masem vyplniti, kůží přiodítí, duchem novým naplniti etc. Čehož se tedy ještě moci nedostává, aby svědků svých, od Antikrista zbitých a po ulicích města půl čtvrtá dne ležících, vzkřísiti neuměl? Jinak vyrozumíte, přečtete-li sobě z Zjevení kapitolu 10.

60. Dí-li kdo: O moci Boží pochybnosti není, ale o vůli; odpovídám: Ale já nyní o tom mluvím, že nejvyššího Pána

vůli všecko stvoření poddáno býti má, a tak i my, buď že jí rozumíme neb nerozumíme. Nebo On, co činiti má, rady mé ani tvé nepotřebuje; a ty také neříkáš v modlitbě: Buď vůle má, ale: Buď vůle tvá, Otče, jenž jsi na nebesích. A zdaž není řečeno: Uvrz na Hospodina břímě své, On všecko spraví? (Žal. 37, v. 5.). Uvrziž tedy a mlč, a co On za břeménko na tebe zase vloží, nes tiše.

61. Sedmá rada Boží, co činiti v časy tak zlé, vynešena jest skrze anjela k Ezdrášovi těmi slovy: Nyní již, Ezdráši, zředeň dům svůj a potresci lidu svého a potěš ponížených, a odřekni se již porušení a pusť mimo sebe přemýšlování lidská a odlož na stranu myšlení obtěžujících, a pospěš přestěhovati se z toho světa etc. (4. Ezdr. 14, 13.).

62. Kteráž slova já také, váš Ezdráš (kterýž sem vám, lidu svého ostatkům, věrně sloužiti se snažoval), k sobě slyše, aj, zříditi také dům svůj a potrestati lidu svého a potěšiti ponížených a odřici se již porušení etc. umínil sem, proto že mne k tomu věk můj a umdlévání v pracech a nastupující již na mne nemoci i jiná znamení, že stánku mého složení blízké jest, vedou.

63. Žehnám se tedy s vámi všichni z národu svého a církve své jako Jákob s syny svými, kteréž do Egypta uveda, zase jich vyvésti neměl (Gen. 49.). A jako Mojžíš s lidem svým, kterýž z Egypta (Boží mocí) vyvésti mohl, do zaslíbené však vlasti uvéstí (pro svůj hřích) nemohl (5. kn. Mojž. 33.). A jako Pavel s milými Efezskými, v Milétu se žehnaje, jichž tváře viděti více neměl (Skut. 20.). V tom nešťastnější jsa, že vám po sobě nenechávám žádného v slávě Jozefa, kterýž by vám milost činil, a Jozue, kterýž by vás vedl, a Timotea neb Tita, kterýž by

ještě, co pozůstává, zpravil a kněží řídil (Tit. 1, 5.). Jist jsa však, že Pán Bůh i Jozefa i Jozue i Timotea pro vás najde, když čas smilování jeho přijde, i sám sloupem a vůdcem vašim bude.

64. Zatím pak, dokud zpuštění trvá, poroučím vás, ó rozptýlené po polích tolika národů stádce, k stráži a opatrování nejvyššímu tomu pastýři, jemuž dávno již Otec řekl: Poněvadž země bude zpuštěna pro obyvatele své, pro ovoce činů svých, pas lid svůj berlou svou, stádce dědictví svého, osamělé po lesích a u prostřed polí (Mich. 7, v. 13. 14.); jeho při tom milostný hlas vám připomínaje: Neboj se, mé maličké stádce! neboť se zalíbilo Otci vašemu dáti vám království (Luk. 12, 32.).

65. Žehnám se obzvláště s tebou, hrstko lidu Božího, mně obzvláště svěřená, s osvědčováním, jakéž Samuel a Pavel činili (1 Sam. 12, Skut. 20.): že sem vám pro mzdu nesloužil, ale z milosti; od žádného nebera úplatků, abych co po osobách činil, ale v upřímnosti srdce. Nebral sem, díím, jako i předkové moji, stříbra neb zlata neb roucha, ale chleba svého sobě sám pracemi svými dobýváje, ano i vám jiným v této průbě ochuzení chleba vašeho sem obstarávati pomohl. Byl-li sem komu ostrým, neodprošuji, ale aby každý, k čemu napomínán býval, na to pamatoval, ještě napomínám. Raději odprošuji, byl-li sem komu měkký a napomínati zanedbával-li sem, aneb to neuměle činil; Bůh mi nepočítej a z ruky mé krve žádného z vás nevyhledávej pro milosrdenství své.

66. Žehnám se i s vámi, spolu služebníci Kristovi, bratři milí, kterýchž ještě v živobytí po sobě zanechám, apoštolský vám připomínaje Canon: Paste stádečko Boží, kteréž (ještě) při vás jest, opatrujce je ne bezděky aneb pro mrzký zisk, ale dobro-

volně; a když se ukáže kníže pastýřů, vezmete neuvadlou korunu slávy (1. Petr 5, 2.).

67. Žehnám se i s vámi, matky a sestry milé, sluh Božích osiřalé, samy neb s dítkami svými, manželky, co vás ještě pozůstává. Budiž vám Hospodin sám (čím opuštěnější před světem jste a budete, tím milostivějším) ochráncem a otcem, tak jakž slíbil a zámluv jeho v té věci plná jsou Písma. Otče věčný, rozpomeň se na svá milostná slova: Zanech sirotků svých, já je živiti budu, a vdov svých mně se dověřte (Jer. 49, v. 11.). Aj, necháváme, aj, důvěřujeme se! Mějž je své otcovské péči poručené pro milosrdenství své.

68. S vámi také, mladší synové Jednoty (kteréž sme posavad v bázní Páně vypěstovávati a jako mladé strůmky štěpovati hleděli, abyšte, když nás starých nestane, ovoce nesli), i smutně i potěšeně se žehnám, za přední vás církvi klénot nechávaje. Já zajisté na to, co Písmo matce církvi praví: Místo otců svých budeš míti syny své, kteréž postavíš za knížata po vší zemi (Žal. 45, 17.), pozor maje, snažoval sem se, jak možnost byla, vždy předce to opatrovati, abyšte vy aspoň, synové proroctí, buď při školách, buď při mužích pobožných cvičení své (jako u noh Gamalielových) majíce a slovem víry krmeni jsouce, pokladem naděje církve (v národu našem) byli. A požehnal Bůh, žeť vás vždy počet jistý (nemenší apoštolského) po sobě zůstavuji; hleďtež pokladu tohoto (samých sebe) církvi nezmrhati, ale jej co nejlépeji vypulerovaný pěkně dochovati.

69. Vinšuji vám srdečně, abyšte všickni byli Eližeové a na každém z vás dvojnásobní díl ducha Eliášova aby odpočinul (2. Reg. 2, 9.). Nýbrž vinšuji (pro nastávající potřebu velikého díla), abyšte všickni byli horliví Eliášové, obracející srdce synů

k otcům (Mal. 4, 5.), mající na všecko jistý příklad zdravých řečí (2. Tim. 1, 13.). Synové milí, navraťte sami nejprv srdce své k otcům; a poněvadž vydaný (a pro nedostatek již exemplářů znovu letos opět k druku podaný) Řád Jednoty máte, tam najdete (pobere-li nás staré všechny a vás dochová-li Pán), jak na staré grunty chrám a čisté Boží pocty v něm zakládati (1. Ezdr. 3, 3.) a lidu Božímu spasitedlně přisluhovati. Dejž Bůh, abyšte byli zlatí podstavkové v stánku jeho a mramoroví sloupové v chrámě jeho (Pís. 5, 15.), a sůl země své a světlo světa svého (Mat. 5, 13. 14.), jak komu odměřeno bude (2. Kor. 10, v. 15.). K čemuž abyšte se nastrojili a pomocí Ducha Božího praví Timoteové (upřímí v díle Páně, Fil. 2, 19.—22.) byli, poručím vám jménem Božím a církve, svým pak prosím, abyšte obě k Timoteovi epištoly za nejpřednější instrukci svou (v počátečním k dílu Páně se strojení i potom jeho konání) měli. Odtud zajisté nabudete-li ducha Pavlova a Timoteova, i sami sebe spasíte i ty, kteříž vás poslouchati budou (1. Tim. 4. 16.).

70. Jestliže by pak vůle Boží jinak byla, a my v bídách těchto všickni z Jednoty zcházejíme a zejdemo, k tomu vám aspoň, ostatkům, tímto žehnáním mým příčiny podávám, abyšte jeden za druhým (podle vůle Boží) umírajíce, se mnou volali: Na nás nechť se staví ten Všemohoucího hněv, kterýž na národ náš spravedlivě uveden jest (3. Mach. 7, 38.). Duch pak milosti nechť se na to místo tím štědřeji na jiné národy a jednoty rozleje! Amen.

71. Mějtež se dobře, přátelé milí, a po mně se již nejinak, než jako byšte mne do hrobu položili, ohledejte. Neb ač dýchání mé ještě jest při mně dnes, zítra však bude-li, nevím. A byť i nětco dnů přidal Pán, nechť je mám k odpočinutí a na

věčnou cestu se strojení; ať ještě poobčerstvím, dřív než se odsud vyhostím, jakž při konci žalmu 39. zpívá David.

72. Víte, nejmilejší, že Pán Levítům v pětmečítma letech k ochotnému při stánku sloužení přistupovati, v padesáti pak letech přestávati nařídil (4. kn. Mojž. 8, 24.). Já pak o rok dřívěji začav, osmnácte let později přestávám (v práci úřadu kněžského vystáv let 44 a pod břemenem starostí o jiné 28), Přejeťž mi tedy již aspoň také odpočinutí, milí moji, jako i předkům mým Jednota v tom věku přávala.

73. Já však, bude-li se Bohu mému líbiti s hodinkou mou poprodliti, nepřestanu pamětliv býti na vás, s Samuelem starcem, zprávu lidu z sebe skládajícím, říkáje: Odstup to ode mne, abych hřešiti měl proti Hospodinu a nemodliti se za vás, nýbrž [budu] vás vždy předce navoditi na cestu přímou (1. Sam. 12, 23.) a s Petrem apoštolem vždy předce na to mysliti, abyšte i po mé smrti měli se nač rozpomínati (2. Petr 1, 13. 14. 15.).

74. Pakliť umírám, aj, umírám vesele, v plném potěšení Božím, s plesáním a triumfem. Nebo mi Bůh můj dal viděti spasení své jako umírajícímu Jákobovi (1. kn. Mojž. 49, 18.), a jako Mojžíšovi slavný způsob církve, kterýž bude, když věčný náš Jozue, proveda lid svůj přes Jordán nynějších rozvodnilých bíd, kananejské plémě z země vyhladí (5. Mojž. 34.). A věda s Matatiášem knězem, že ač dítek a bratří v úzkostech nechávám, při dobré však při, kteréž se ujme Bůh a ji vyvede. O čemž sobě přečtěte, prosím, z druhé knihy Machab. kap. 2, 40. do konce.

75. Přidám : dobrou máte při, nejmilejší, s apoštoly říkájice : Více sluší poslouchati Boha než lidí (Skut. 4, 19.). Přijde-li

proto ještě co trpěti, trpte, vědouce, že tatáž utrpení všecko bratrstvo, kteréž po světě jest, obkličují (1. Petr 5, 9.). Zvláště v nynějším ostatním šelmy a draka k sežrání všech hrdla rozedření, kdež vám všickni po světě k Bohu volati srdečně pomáhají, a Bůh vyslyší, že vojsko bojující modlitbami zvítězí. Nebo jakož ne od meče padl Amalech, ale od pozdvihování rukou Mojžíšových, Hur a Aronových (2. Mojž. 17, 11.), a od zvuku trub Božích podvráceno Jericho (Joz. 6, v. 20.), jako i Madiánští (Soud. 7.) a Moábští s Amonitskými od hlasu zpěváků Božích (2. Paral. 20, v. 22. etc.), tak i tuto bude, když čas skutků Božích přijde.

76. Aniž tomu ostatní toto církve zemdení co překazí, nýbrž napomůže; protože ne lidskou sílou a mocí pomoc církvi přichází, ale duchem Hospodinovým, milost, milost činícím (Zach. 4, 6. 7.). Příkladové to ukazují.

77. Nemohl Gedeon zvítěziti, dokud vojsko veliké třidceti tisíců měl; musel jich větší díl rozpustiti, a i ty opět, až jich maličko zůstalo, a i ti bez kopí a zbroje, s pochodněmi jen a trubami. A však od moci zvuku: meč Hospodinů a Gedeonů! padla všecka moc nepřátelská (Soud. 6, a 7.). Aniž knížat Filistýnských zbítí mohl Samson, než až od nich jat, svázán, zemden byl (Soud. 16.). Nechme tedy Bohu cest jeho; kterýž bude-li chtíti i skrze zemdené, skažené, v nic obrácené moc svou prokázati, aby pozůstali na Sionu byli jako rekové pošlapávající do bláta etc. (Zach. 10, v. 5. 6. 7.), žádný ruce jeho neubrání. Pakli bude chtíti, nás již nechaje, užití jiných, všecko dobře, když jen sláva jeho nezůstane v potupě, jakož nezůstane na věky věků.

78. A protož já se nic nad tím příliš nekormoutím, že sám

umíraje, tebe také, matko milá, Jednoto, umíratí vidím, sebe i tebe Bohu tomu, kterýž i mrtvé křísí, s Abrahamem poroučeje (Žid. 11, v. 19.). Aniž proto, že já, poslední na ten čas vrátný tvůj, po sobě dvéře zavírám, ty zavřina budeš, aby z hrobu svého vyjítí nemohla, ale tím více se při tobě sláva moci Boží zjeví, když i upadši povstaneš a umřevši ožiješ. Říkej jen smělesonou starou církví : Neraduj se ze mne, nepřítelkyně má, že sem upadla, neboť vstanu zase. Sedím v temnostech, ale mi svítí Hospodin. Zůřivost Hospodinovu ponesu, nebo sem proti němu hřešila; až se vždy zasadí o mou při a mne zastane. Vyvedeť mne na světlo a budu viděti spravedlnost jeho. Uzříť to nepřítelkyně má a přikryje ji hanba etc., když sama rozšlapána bude jako bláto na ulicích etc. (Mich. 7, v. 8. etc.)

79. Klesltě sic stánek Davidů nyní, aleť jej zase zdvihne Hospodin a zahradí mezery jeho a zbořeniny jeho opraví a vzdělá jej jako za dnů starodávních, aby (ostatkové) dělili dědictví se všechněmi národy, nad nimiž jméno Hospodinovo vzýváno (Amos 9, 12.). I bude náš také pád jiným ku povstání : a umoření seménka našeho jiným k životu; a utonutí Jonáše našeho Ninivitským ku pokání.

80. Vesele tedy hlavy pozdvihuj, i v potupě své nyní ležící Jezukristova církví! Živ jest Pán tvůj, i ty živa budeš (Jan 14, v. 19.). Zpívalas posavad: Není, kdo by bojoval za nás, jediné ty sám, Pane Bože náš; ales, co zpíváš, nerozuměla, ažs pak skutkem, že nebylo spomožení v lidech, poznala. Protož se tě ujme sám Slitovník tvůj (Iz. 54, v. 10.). Vidělas posavad rohy, kteříž tě trkali, ale již také uzříš kováře Boží, kteříž je srážeti budou (Zach. 1.). Lekalas se Faraona za tebou se shánějícího, aleť ho již uzříš na břeh vyvrženého, jen sobě stroj písničku Mojžíšovu a Beránkovu (2. Mojž. 15, Zjev. 15.).

81. Tu zavírám a konec činím mého s vámi se žehnání, ó ostatkové církve filadelfitské (to jest milobratské), v tom summu všeho zavíraje : Trvejte v milování Božím a společném, dokud vás trvá. Dokazujte Bohu i sobě věrnosti, pokud vás co pozůstává, koncem již aspoň napravující a na první opuštěnou lásku se navracující (Zjev. 2, 4. a 3, 7.). Čtete Písma S. ustavičně (opatřil sem to s pomocí milého Boha, že všeho jádro pospolu máte v Manuálníku), modlte se ustavičně, chvalte Pána ustavičně (i zpěvy chval Božích vám posílám), bojujíte o víru jedinou danou svatým (Jud. v. 3.). Bojovali ste posavad, i dobojujtež! Běželiste, doběhnětež! Víru ste chovali, dochovejtež, abyšte korunu spravedlnosti přijali, kterouž vám i mně i všechněm milujícím příchod jeho dá z milosti v onen den spravedlivý soudce (2. Tím. 4, v. 7.), v jehož ruce poroučím ducha svého i vašeho, co více vám již poroučeti nemaje. On budiž s vámi a posilujž vás, a vysvobozuj od každého skutku zlého a zachovej k království svému nebeskému. Jemuž sláva na věky věků, Amen. (2. Tím. 4, v. 17.)

Psáno u západního moře, kamž mne od vás vzdálil Pán, při konci měsíce března léta 1660.

Váš až do hrobu

a při vzkříšení a na věky

K. J. A. K.

SENECA :

Bene sperando et male habendo
transit vita mortalium.
Mezi čekáním dobrého a okoušením zlého
přebíhá život lidský.

DAVID NA PROTI TOMU : ŽAL. 73, v. 26.

Ač tělo i srdce mé hyne, skála však srdce mého a díl můj jest Bůh
na věky.

A APOŠTOL : 1. KOR. 15, v. 19.

Jestliže toliko pro tento život doufáme v Krista, nejbídnější jsme z lidí.

EFEZ. 2, v. 5. 6.

Ale Bůh nás mrtvé v hříších spolu s Kristem vzkřísiv, posadil na
nebesích v Kristu Ježíši.

Protož: Buď že živi jsme, neb umíráme, Páně jsme. (Řím. 14, v. 8.)
Oblibujíce však raději vyjít z těla a přijít ku Pánu, a usilujíce, i tu
pohostinu jsouce i z těla se berouce, líbiti se jemu. (2. Kor. 5, v. 8.)
Zde jest víra a trpělivost svatých. (Zjev. 13, v. 10.)

Blahoslavení, kteříž v Pánu umírají; nebo Duch káže jim odpočinouti
od prací. (Kap. 14, v. 13.)

A tak již ani smrt, ani život, ani anjelé, ani knížatstvo, ani mocnosti,
ani nastávající věci, ani budoucí, ani vysokost, ani hlubokost, ani kte-
rékoli jiné stvoření nebude moci nás odloučiti od lásky Boží, kteráž
jest v Kristu Ježíši, Pánu našem. (Řím. 8, v. 38. 39.)

AMEN

D O S L O V

OBRAZ JANA AMOSE KOMENSKÉHO, SVÍTÍCÍ UPRO-
střed těžkých dýmů a krvavých par XVII. věku stříbrným ja-
sem, jest vtištěn do vděčného vědomí každého Čecha klidnými
a vážnými rysy kmetovými. O této krásné a tragické hlavě,
prozářené složitou kulturou intelektuální a zároveň modelo-
vané citem nikdy neumdlévajícím, pracovala mnohonásobná
zkušenost dlouhého života, dodávajíc jí znaků nezapomenu-
tečně bolestných i pevných.

A přece tato duševní fysiognomie světového pansofisty a
českobratrského panharmonika z pozdního období lešenského
i z amsterodámských let byla v podstatě hotova již v době,
kdy muž nedávno třicetiletý se odhodlával za urputného ná-
tlaku politických událostí opustiti vlast a přenést za české a
moravské hranice činnost slovesnou, školskou i církevní. Již
tehdy na začátku třicetileté války proniknut byl starostlivý
pozorovatel řítících se dějů ve vojenských táborech i v síních
diplomatů bolestným přesvědčením o kmitavé vrátkosti ve-
škerých běhů lidských a bezpečil se, že proti jejich nerozumně
překotnému střídání lze se obrniti leda neoblomnou důvěrou
nadpřirozených kořenů v konečné uspořádání světa podle ne-
konečně moudrého úradku Hospodinova, který vnáší mravní
řád do zmatku věcí; ano, klíčila v něm již jistota chiliastova,
že Bůh, stejně jako v Starém zákoně, bezprostředně zakročí,
kdyby se bezprávi příliš vršilo nad řádem etickým. Stál teprve
na prahu svých studií, záměrů a osnov encyklopedických, a
již šel se v jeho duši, napojené vědami humanistickými a
moudrostí reformační, resignovaný názor, že všecko rozumové
poznání, vyzískané metodami sebe přesnějšími a sestrojené
v jednotný celek syntesou sebe odvážnější, zůstane potud ne-
dokonalým zlomkem bortícím se na sypké půdě, pokud ne-
přistoupí jako ucelovatel a obnovitel nadpřirozený prvek zje-
vení, náboženského vnuknutí a nadrozumové jistoty. Sotva se

jal vnikati do sklaou současné filosofie a vědy i do otázek dušezpytu i vychovatelství, nově se vynořujících, zastřely veškero jeho myšlení obrovité, černé peruti hořké a divoké Melancholie, která panovala nad nejvznešenějšími duchy oné doby, pijící s rozkoší slzy a kochající se z pohledu na rány a muka. Byla to ona podivná a krutá paní, jejíž záhadnou podobiznu plnou těžkých symbolů nakreslil Dürer, k jejímuž dvoru náležel sebemučivý, výstřední princ Hamlet, jejíž patologickou pitvu provedl do nejmenších podrobností zasvěceným a břitkým nožským Angličan Burton, neznající však naprosto prostředků léčivých. A již tehdy — a to zaslouží, tuším, podivu nejvyššího — celé nazírání a cítění mladého Komenského vyvěrá z opravdové životní zkušenosti. Ta podmalovává umělé věty spisovatelovy sugestivní náladou a propůjčuje výroky myslitelovým naléhavé přesvědčivosti: tolik prožil a zkusil, tolik pro mravní svůj poklad nashradal a zpracoval Jan Amos Komenský již v létech, kdy se většina lidí vyčerpává tím, že s lehkou myslí překonává a bez rozpaků odkládá mladistvé sebeklamy.

Tato podivuhodná zralost třicátníkova, přivozená nikoliv snad nějakou vadou v duševním růstu, nýbrž neodolatelným vlivem zevních událostí, urychlujících vývoj i stálou reakci citlivého mravního ústrojí na ně, činí nevýslovně zajímavými spisy Komenského z přerodného brandýského období. Tenkrát se v něm básník hlubokého lyrického zdroje a filosof dalekého zoru, a oba vytvářeli svorně díla osobní až k důvěrnosti, vášnivě odhalující vnitřní život větou prudkou, někdy i výbušnou, v nichž však za tragickými záležitostmi vlastního srdce rýsovaly se v širých obzorech krise veškerenstva, posuzované statečným názorem křesťanským. Opírá-li se v nich Komenský, teprve zkoušející své mladistvé síly, motivicky, druhdy také v základní koncepci o myšlenky a spisy milovaných svých mistrů praktické filosofie křesťanské v humani-

stickém rouše, o Andreaea, Alsteda a Lipsia, znamená to v celku málo proti jejich podnětům bezprostředně životním, které útočí na čtenáře z každé strany brandýských děl Komenského. Vidíme příval vojsk katolické Ligy do Čech, slyšíme dunění jejich vítězných děl, od Bílé hory doléhá k nám krvavá hrůza národní porážky a ze Staroměstského náměstí poslední výkřik hromadných mučedníků, hrdinských a nábožných ještě na pokraji zhouby. Hůl bludného poutníka těkajícího po Moravě i po Čechách jest zohýbána, jeho opánky, zastavivší se na čas pod ochranou žerotínskou, potřísněny jsou prachem a krví, a již přicházejí nové, daleko neuprosnější mandáty a diplomy proti kněžstvu bratrskému. Válečný neklid ztroskotal domácnost, poplenil knihovnu, znemožnil působení vychovatelské, mor odňal mladému manželu v jeho nepřítomnosti ženu a dvě děti, druhý sňatek pozval trpělivou pomocnici, aby se sdílela o tíhu pronásledování a vyhnanství. Neméně doléhaly na úzkostlivé srdce českobratrské zkoušky a úhony obecné: viděl vlast českou i moravskou podlomenu státně a ohroženu národně, strachoval se o život Jednoty, trpěl rozvratem veškeré vzdělanosti domácí.

Z knih, které tehdy vznikly, má „Labyrint světa a ráj srdce“ slávu světovou jakožto mohutná syntesa básnického názoru a myslitelské koncepce, obsáhnuvší v symbolismu důsledně provedeném a s mocným patosem osobnostním celou tehdejší skutečnost životní a to tak, že obraz nepozbyl po staletích platnosti. Také „Hlubina bezpečnosti“ požívá mezi rozjímacími díly Komenského proslulosti: platonický filosof, hloubající důmyslně o osnově všehomíra, podává si tu v tichém souladu ruce s křesťanem oddaného srdce a nábožné příchýlností, takže oba spojují se v posvátné modlitbě pod nebem plným hvězd a bezpečí. Traktát o „Nedobytedlném hradu, jméně Hospodinově“ bývá čítán jako první odraz krušných

událostí válečných v osudu Komenského, rozjímání „O sirobě“ jako věrná, teskná, ale přece stále statečná zpověď rozvráceného jeho soukromí. Avšak doposud nedostalo se obecné obliby a zaslouženého ocenění jinému současnému dílu Komenského z této doby. Knize „*Truchlivý, to jest smutné a tesklivé člověka křestanského nad žalostnými vlasti a cirkve bidami naříkání*“, počaté r. 1623. Teprve nedávno podařilo se průkazně vysvětliti Komenského vlastní poznámku o čtyřdílném založení a o postupném vzniku spisu a dovoditi zároveň, kterak těžce zkoušený muž do rámce traktátu pojatého v mladosti i později, v závažných chvílích životních, vpravoval výkřiky, stesky a výčitky srdce zraněného — tak si oblíbil sám subjektivní své dílko brandýské, související s nejtemnějšími hodinami jeho osudu.

Proslulý list Komenského P. van den Bergovi-Montanovi z r. 1661, v němž stařec podal zevrubný počet ze své slovesné činnosti, líčí s úchvatnou názorností dramatickou koncepcí „Truchlivého“. O půlnoci zmítaje se beze sna a klesaje na mysl ve zmatku nevýslovných úzkostí a pokušení, jimiž křesťana, bratra, Čecha zahrnovala divoká doba válečná, posilniv se vášnivou modlitbou, hledá Komenský útěchy ve čtení bible a jmenovitě prorockých knih Starého zákona. Nad kapitolami Isaiášovými kmitne mu hlavou i srdcem blesk inspirace tvůrčí, a vnitřní spory reptajícího křesťana tuhnou po humanistickém způsobě v dialogickou formu, v níž Truchlivý vzrušeně a v stálém stupňování pře se s Rozumem, Věrou a Kristem, až posléze ve slovech Spasitelových nachází jeho rozbourená mysl úlevy i útěchy a sklání se v pokoře tam, kde zprvu se vzdorným čelem a s prsty v křeči zkroucenými vzpírala se nebesům. Při veškeré biblické kultuře náleží tento první díl „Truchlivého“ z r. 1623 k písemnictví humanistickému, ani když při tom nepřihlížíme k jeho částečné závislosti

na Lipsiově rukověti resignované moudrosti stoické „De constantia“, k níž se sám přihlašuje: dialog, oblíbený to výraz doby, kdy se rodilo drama moderní, jest příkladnou formou humanistickou, posvěcenou velkým uměním Erasmovým a zde jest ovládnut neobyčejnou schopností i dovedností retorickou, která jedinečný dar členitého a honosného jazyka staví do služeb dokonale propracované argumentace logické. Totéž platí také o druhém díle „Truchlivého“, vzniknuvším o rok později, ale nadaném ještě větší prudkostí výrazu a kromě toho naléhavějším vztahem k událostem současným: stejné alegorické postavy zaplétají se v dialogickém rámci v zápas slovní, který vyvrcholí vítězstvím pokorného odevzdání se do přemoudrého úradku Hospodinova a plesáním Truchlivého nad sliby božími o konečném triumfu mravního zákona; výmluvnému kazateli starozákonního patosu ukazuje i tady cestu humanistický mistr logického a slohového umění.

Nadobro odlišné povahy myšlenkové a výrazové jest však pozdější díl „Truchlivého“ z r. 1651 psán rukou starcovou ve stínu neblahého míru Vestfálského a připínající se takto co nejtěsněji ke „Kšaftu umírající matky Jednoty bratrské.“ Jest to „*Řvání hrdličky v rozsedlinách skalních a skrýši příkré dlouho zůstávající*“, dílo mocného patosu lyrického. Snad omylem byl pokládán za čtvrtý díl „Truchlivého“ z r. 1660 „*Smutný hlas zaplašeného hněvem božím pastýře k rozplašenému, hynoucímú stádu*“; není-li jím, řadí se alespoň v tuto souvislost co nejtěsněji. V obou dílech nahrazena byla dramaticky vzrušená forma dialogická nvyým monologem lyrickým a místo napiatého sporu s Bohem zapřádá Truchlivý úpěnlivou modlitbu k němu. Ano, jest to týž Truchlivý, který se na začátku třicetileté války dovolával přímého zakročení Hospodinova, a jenž nyní po žalném jejím skončení skoro zoufale žadoní za jeho přispění a útěchu: sestaral a změkl pod metlami let a utrpení,

avšak zachoval si důvěru v Boha a ve vítězství mravního řádu i za nejtěžších dob zkoušky a pokušení. Leč monologické zúžení formy není nikterak souznačno se subjektivistickou samostačností. Jak zvláště v „Řvání hrdličky“, tak v osobním výkřiku v pastýřském listě „Smutného hlasu“, neprosí, neteskní Komenský za sebe sama, nýbrž za vlast a Jednotu bratrskou, jejichž břímě převzal na svá bedra a za něž jako vlastenec, kněz, vychovatel přijímá odpovědnost — tam, kde jeho lkavé věty, prosycené, ano místy přesycené ponurým a melodickým elegismem biblickým, přímo uchvacují osobní naléhavostí, odosobňuje se v podstatě žal trpitelův, jsa pojímán jakožto hoře hromadné, jako neštěstí národa, jako smutek církve, již již předurčené k zániku. Jmenovitě ve „Smutném hlase zaplašeného pastýře“ úplně zmizela někdejší humanistická strůj, celá ta záliba v umném, ornamentálním rozvádění myšlenky, periody, metafory; srdce krvácející, vylévá se zde plnými proudy náboženského lyrismu, jež Komenský velice věrně převzal z prorockých knih i ze žalmů starozákonních s veškerou silou obrazů až smyslně prožitých a hrnoucích se jako hejna ptáků za podzimního stěhování.

Jest tedy jednota, jež částky „Truchlivého“, různorodé podle vzniku, rozměru, formy spíná vespolek i s „Hlasem“, nikoliv zevnější, nýbrž ryze vniterná. Jejím nositelem jest mohutná osobnost Komenského, prožívající vedle osobního strádání se stejnou, ba větší intenzitou utrpení svého národa, své církve, svých bratří ve víře a procházející těmito zkouškami s krvavými ranami, ale bez reptání a zoufalství. Ježto pak Komenský vždycky byl netoliko bytostí mravní, nýbrž v míře daleko vyšší osobností náboženskou, znamenala pro něho jeho křížová cesta vzestup k Bohu, závratnou možnost vždy bezprostředněji a prudčeji přibližovati se poznání Hospodinovy vůle, která tvoří a boží dějiny i národy. Toto náboženské drama

tvorí nejvlastnější obsah „Truchlivého“ i „Smutného hlasu“ a dodává mu vzácné hodnoty. Není to náboženské drama individualistické. Jan Amos ukládá své tu církvi i svému národu, aby rovněž tak jako on sám, užívali dějinných zkoušek za popud k náboženskému a mravnímu růstu, za průchod ke zbožštění, zvěčnění, zabsolutnění svého života — jenom tak možno okusiti podivnou chuť milosti, jež spočívá v tom, že církvev neb národ jsou vyvolenci Hospodinovými.

Této mluvě Komenského, obsažené zvláště v „Kšaftě“ a v „Hlasu pastýřově“ porozuměl národ náš za války světové, kdy vracely se hrůzy vojny třicetileté, a kdy poděšené srdce osvojovalo si pro útěchu ne jedno chiliastické proroctví Komenského. Proto se zbožnou vděčností otiskujeme si tato osobní a časová díla svého největšího učitele, abychom k nim mohli kdykoliv sáhnouti, když se zakolísáme na cestě za svou duchovní dokonalostí.

ARNE NOVÁK

Jana Ámose Komenského

Smutný hlas zaplašeného hněvem Božím pastýře.

Podle B. Součkovy revise amsterodámského vydání z r. 1660,

s průvodním slovem Árne Nováka

a s kresbami Františka Bílka,

vydal jako 16. svazek své edice Aventinum

Otakar Štorch-Marien, Praha I. Kaprová 52.

V grafické úpravě Josefa Marka

vytiskl Frant. Obzina ve Vyškově

v září 1920.